

УДК 631.527:635.611

Палінчак О.В., Заверталюк В.Ф.

*Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва НААН, Україна
e-mail: oprynoe@i.ua*

СТВОРЕННЯ ГІБРИДІВ ДИНИ ЗВИЧАЙНОЇ ВІТЧИЗНЯНИХ СОРТОТИПІВ

Сортотип – це група сортів, що поєднані за схожістю морфологічних, біологічних та господарських ознак. У дині звичайної сортотипи вирізняють за особливостями стиглого плоду: розмір, форма, забарвлення шкірки та темпи його зміни за досягання, наявність коркового утворення й боріздов, строки стиглості. Цікавою особливістю щодо сортів дини є те, що в кожній країні існують свої смаки і пріоритети щодо споживання її плодів, і як наслідок, місцевий перелік сортотипів. Певні труднощі щодо диференціації сортів дини виникають через те, що всі різновиди вільно схрещуються між собою, утворюючи грандіозне різноманіття форм, які поєднують в собі особливості обох батьків, тим самим продукуючи і нові сортотипи.

Формування сортотипу починається від створення найбільш типового сорту, який, зазвичай, є одним з батьків подальших представників групи. У світі існує дуже велика кількість відомих сортотипів, а їхня назва забезпечує споживачеві релевантність вибору. В Реєстрі сортів рослин на 2019 р. пропонується досить широкий перелік світового різноманіття дини. Так, сортотип Канталупа, традиційний для американських країн, має плоди сірого забарвлення з боріздками, густою сіткою та оранжевою соковитою м'якоттю. До нього відносяться гібриди 'Каріббіан Кінг F_1 ', 'Каріббіан Голд F_1 ', 'Супер Стар F_1 ' та 'Емінінза F_1 ' від чотирьох крупних гравців селекційного ринку. Французький сортотип Шаренте ('Сіньоль F_1 ', 'Агустіна F_1 ') відрізняють округлі плескаті плоди невеликого розміру з сегментованою поверхнею кремового відтінку. Іспанські сортотипи Бранко ('Портоальто F_1 ') та Піель де Сапо (до прикладу, 'Рікура F_1 ', 'Бравура F_1 ', 'Іберіко F_1 ', 'Джабалон F_1 '), дещо незвичні через зелене забарвлення шкірки стиглого плоду та мають щільну білу м'якоть. Сорти інтенсивно жовтого кольору, гладенькі, круглі та еліптичні поєднані у сортотипи Галія ('Мірелла F_1 ', 'Джукар F_1 ') та Жовта канарська (найбільш показові представники – 'Бабор F_1 ' та 'Дукрал F_1 ').

Для українців привабливішими є плоди дини, які мають виражене коркове утворення у вигляді ліній, цяток і сітки, оранжеве забарвлення шкірки та білу м'якоть. Досить наближений до цих ознак – європейський сортотип Ананас, пропозиції від семи заявників з якого є найбільшими (14). Він відомий гібридами 'Амал F_1 ', 'Голді F_1 ', 'Бізан F_1 ' тощо.

У Дніпропетровській дослідній станції ІОБ НААН створено 12 зареєстрованих сортів та гібридів, які також відносяться до різних груп. Найбільш затребуваним з них можна вважати сортотип Колгоспниця:

сортів середнього строку стиглості 'Злата', 'Інея', 'Думка', 'Тіна', 'Дніпро F₁' – округлі та короткоеліптичні плоди з помірними темпами зміни забарвлення шкірки від технічної (світло-зелене) до біологічної стиглості (оранжево-жовте), м'якоть біла, щільна, соковита, дуже солодка.

Для сорто типу Рання характерне досягання у дуже ранні та ранні строки, слабка міцність прикріплення плодоніжки до стиглого плоду, що значно пришвидшує процес збору плодів в польових умовах. Сорти 'Тітовка', 'Чайка', 'Забавка', які відносяться до цієї групи, мають помірно еліптичні плоди жовтуватого та оранжевого забарвлення без рисунка та цяток, білу товсту м'якоть приємно солодкого присмаку. Також в Україні поширений і сортотип Криничанка, створений в ІОБ НААН та зареєстрований з 1985 р.

Науково-дослідну роботу проводили в Дніпропетровській дослідній станції ІОБ НААН протягом 2010–2015 рр. Мета роботи полягала у створенні ранньостиглого високоврожайного гетерозисного гібриду дині (сортотип Криничанка), з високою якістю плодів, для різних зон України. Досліди закладали згідно з існуючими методиками в овочівництві і баштанництві.

Етапи селекції. Гетерозисний гібрид дині звичайної 'Заграва F₁' створений методом міжсортової гібридизації кращих сортозразків з подальшою оцінкою комбінаційної здатності та господарської придатності гібридних комбінацій (батьківські форми власної селекції 'ЖФ-3' x 'Злата').

При оцінці селекційної цінності батьківських компонентів було встановлено, що материнська лінія 'ЖФ-3' достовірно забезпечувала підвищення загальної урожайності гібридів (0,80 т/га при $HP_{0,05} = 1,10$ т/га, 2011 р.; 1,03 т/га при $HP_{0,05} = 0,29$ т/га, 2012 р.) та збільшення середньої маси плоду. Вивчену комбінацію також вирізняв високий рівень СКЗ за загальною урожайністю та її складовими.

В розсаднику гібридів F₁ (2011–2012 рр.) новий гібрид досягав на рівні зі стандартом (вегетаційний період 63 дні), але істотно перевищував його за загальною урожайністю (21,9 т/га; + 8,2 т/га) та середньою масою плоду (1,52 кг; + 0,74 кг). Вміст сухої розчинної речовини 8,8 %. Гібрид мав перевагу як над стандартом, так і над середніми значеннями між батьками: за загальною урожайністю перевищив батьківські компоненти на 70 %, за середньою масою плоду – на 91 %.

Морфологічна характеристика. Статевий тип андромонеоційний. Рослина середньоветлиста. Листкова пластинка середня, помірно-інтенсивного зеленого забарвлення, зі слабкою вираженістю лопатей та зубчастості країв. Плід відноситься до сорто типу Криничанка, він у поздовжньому розрізі помірноеліптичний, основне забарвлення шкірки – жовте, поверхня гладенька без боріздов, плями та бородавки відсутні. Наявне коркове утворення представлено дуже нещільними цятками і лініями. М'якоть плоду середня, біла, тануча, соковита, солодка.

Насінина середня, білувата, не подібна до форми кедрового горішка. Середня маса 1000 насінин 30–35 г.

Господарська характеристика. При конкурсному сортовипробуванні нового гібрида 'Заграва F_1 ' встановлено переваги за основними господарсько-цінними ознаками і властивостями. За тривалістю вегетаційного періоду новий гібрид 'Заграва F_1 ' відноситься до ранньої групи стиглості – 66 діб, період плодоношення 14 діб.

Новий гібрид переважає стандарти за рівнем як загальної урожайності – 14,6 т/га (+ 3,2–5,0 т/га, або 28,7–52,1 %), так і товарної урожайності – 13,3 т/га (+ 3,0–4,7 т/га, 29,1–54,7 %). Товарність нового гібрида – 91 %, що на 1 % вище за стандарти. Середня маса товарного плоду 1,04 кг (+ 0,25–0,39 кг). Гібрид середньостійкий проти поширених хвороб (на рівні зі стандартами).

Показники хімічного складу плодів нового гібрида: вміст в плодах сухої розчинної речовини – 8,7 % (проти 8,6–8,8 %), загального цукру – 5,0 %, моноцукрів – 3,3 %, сахарози – 1,57 %, аскорбінової кислоти 29,0 мг/100 г. Дегустаційна оцінка свіжих плодів – 8,3 бали.

При вирощуванні нового гібрида дині 'Заграва F_1 ', який відзначається інтенсивною віддачею врожаю, очікується одержання річного економічного ефекту 11,4–17,7 тис. грн/га. Гібрид придатний для перевезення на невеликій відстані і недовготривалого зберігання та рекомундований в доповнення до існуючих зареєстрованих сортів, географічні та зонові рекомендації використання – Степ та Лісостеп України. Сортowa агротехніка – загальноприйнята для даних зон (схема посіву 140 × 70 см). Основний напрямок використання – для споживання у свіжому вигляді.

Висновки. Створено новий ранньостиглий високоврожайний високоякісний гібрид дині звичайної 'Заграва F_1 ', який з 2016 р. проходить державну експертизу на придатність до поширення в Україні (заявка № 15147012 від 18.12. 2015 р.)

УДК 631.527:635.615

Палінчак О.В., Колесник І.І., Заверталюк В.Ф.

Дніпропетровська дослідна станція ІОБ НААН, Україна

e-mail: opytное@i.ua

ВИСОКОАДАПТИВНІ СОРТИ І ГІБРИДИ КАВУНА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ

На вітчизняному ринку заявлених сортів і гібридів представлено від зарубіжних фірм 12 сортів і 67 гібридів, від вітчизняних – 30 і 6 відповідно. Таке співвідношення іноземних і вітчизняних гібридів (67:6) спонукає до прискорення гетерозисної селекційної роботи. ДДС ІОБ НААН в 2010 р. створено гібрид 'Славутич F_1 ' (на стерильній основі), в